

הסידות בפרשה

הרב יצחק שפירא

שבת הגדול – תשפ"ו

לדעת לשאול את השאלות הנכונות

למה המאמץ באפיית מצות מעדן את המידות? מה צריך לזכור כדי לא "להתנפח"? ולמה אנחנו אוהבים את שאלה הבן החכם? מבט פנימי על חמץ ומצה וכוונה על קושיות הבנים

עידון המידות – באפיית מצות

סח הרבי הרי"ץ:

פעם אחת אירע שהגיע לישיבה תלמיד אחד, למדן ובעל כשרון וועד ההנהלה של הישיבה קיבל אותו ברצון רב כתלמיד הישיבה. הסדר בקבלת תלמידים חדשים בישיבת 'תומכי תמימים' הי' שלאחר שסיימו קבלת התלמידים היו מסדרים רשימה מפורטת של התלמידים שנתקבלו.

בתור 'מנהל פועל' של הישיבה הייתי מכניס את הרשימה אל אבי בצירוף הרצאה כללית ופרטית בפירוט דיעותיהם של חברי ועד הבחינה הגלוי ושל חברי הועד החשאי אודות כל תלמיד בנפרד. אבי היה מתעניין לדעת כל הפרטים ביחס לכל תלמיד ותלמיד. כשהגיע לתלמיד האמור התעניין בו אבי באופן מיוחד, שכן הבחור הי' בעל כשרונות טובים, ברם, לפי הרצאת הועד המבקר החשאי צויין שאותו בחור הנו בעל מדות גסות וגם פניו אינן עדינות ביותר. אבי חשב רבות והתעמק בענין, עבר על ההרצאה מספר פעמים ולאחר מכן אמר שיש לקבלו כתלמיד אלא שיהיה צורך לקחת אותו חזק בידיים...בראש חודש טבת נסע אבי לחו"ל, בתקופת ראש חודש אדר כשהיו צריכים להתחיל בבירור החטה לשמורה, כותב לי אבי באחד ממכתביו להטיל על אותו תלמיד את כל העבודה הקשה הקשורה בהכנות לשמורה ושכתוב לו כיצד מתבצעת אצלו העבודה, שכן באותה שנה היה על אבי להגיע לליובאוויטש ימים ספורים בלבד לפני פסח.

קיימתי את כל ההוראות בהידור. כל העבודות הקשות בבירור החטים, בהעמדת הריחיים של יד ובטחינה עצמה, העמסתי על התלמיד האמור, עד שבמשך שני שבועות לא היה לו רגע מנוחה, לא היה לו לא יום ולא לילה והכל היה בסדר מסודר שלא ירגיש שמתבצעת כאן הוראה מסויימת...

באחרון של פסח, בשעת סעודת החג אצל תלמידי הישיבה ב'זאל הגדול', אומר לי אבי" – יוסף יצחק! ראה פעולת זיעה של מצוה – בהצביעו על הבחור האמור מבלי שיבחנו בכך – הוא הרי קיבל פנים אחרות לגמרי, הגסות הוסרה ונראים פני אדם". (לקוטי דיבורים ליקוט ה יב-יג)

שהשכל לא יתפח

מהסיפור שקראנו אנו לומדים שבכוחה של עבודת אפיית המצות לעדן את כל הגסות של האדם. בפסח הקב"ה מתגלה, ומנכיח את עצמו בעוצמה בתוך החיים שלנו. מה שעלינו לעשות הוא ללכת אחריו באמונה פשוטה, בלי לשאול שאלות. כשה' יתברך נמצא איתנו לגמרי – אין שום מקום לשכל שלנו.

מהי אותה גסות שאנו רוצים כל כך לעדן? את התחושה שלנו כאשר אנו חושבים לעצמנו ש'יש לנו מה להגיד'. המחשבה שאנחנו חזקים בגלל שיש לנו שכל ודעת, והתפיסה שעל ידי השכל שלנו אנו יכולים לבחון כל דבר ולהביע עמדה.

בחיים האישיים שלנו, כל הזמן הבצק מנסה לתפוח. בכל רגע השכל שלנו מתעורר ורוצה לחקור ולשאול שאלות: לאיפה הכל הולך? למה בכלל? והאם זה כדאי וטוב? אך כאשר אני חושב שלשכל שלי צריכה להיות עמדה בכל סיטואציה – עלולה להתעוות לי כל העמידה שלי לפני ה'. כשם שכדי שהבצק לא יתפח, עלינו לתת לו מכות; כך גם כדי שהשכל שלנו לא ישתלט על החיים שלנו, עלינו קצת להכות אותו. כך נוכל להישאר בעמידה נכונה לפני ה', מתוך הבנה שהקב"ה גדול ואנחנו קטנים, ושבסוף הכל תלוי בו ולא בנו, ולנו אין באמת חוות דעת. יותר מזה, כאשר אנחנו מכים את השכל, אנו מגיעים למסקנה שאנחנו שמחים מאד שה' רוצה לקחת אותנו אליו. אנחנו שמחים ללכת אחריו ולתת בו את כל האמון שלנו בו.

מיכלא דמהימנותא

המצה מכונה בזוהר הקדוש "מיכלא דמהימנותא" (זוהר ח"ב קפג:). המצה עוזרת לנו להרגיש שאנו רוצים ללכת על הקשר עם הקב"ה "על עיוור", באמונה שלמה. לעומת זאת, כתוב (מגלה עמוקות אופן רכ"ז) שחמץ שאר עולה בגימטריא עץ הדעת. לפי זה עניינו של עץ הדעת הוא להתחיל להיות מודעים לעצמנו, ולנכס את כל מה שקורה לעצמנו. אך המצה עוזרת לנו להגיע למקום כזה בו אנו מרגישים שה' רוצה לסחוף אותנו ולהרים אותנו ואנו מאוד רוצים ללכת אחריו בלי שום מודעות.

אמנם במשך כל השנה אנו כמו הילדים של הקב"ה, ואנו רוצים להיסחף אחריו. ובכל זאת, ישנם זמנים בשנה בהם ה' מצפה ממנו שאנו נבליט יותר את העבודה שלנו. יש זמנים בהם ה' רוצה שנהיה גדולים, ונגיד את דעתנו. אבל בפסח ה' רוצה שאנחנו נרגיש שאנחנו יכולים ללכת אחריו לגמרי, כי הוא גדול ואנחנו קטנים, כי הוא הבורא ואנחנו הנבראים, ולכן אנו לא מביעים עם השכל שלנו שום דבר.

הקושיות בליל הסדר

אמנם לכאורה על כל מה שאמרנו קשה ממה שאנו עושים בליל הסדר. בליל הסדר הילדים מקשים ארבע קושיות. לכאורה נראה מכאן שאנו לא הולכים אחרי ה' בלי שכל, אלא מערבים את השכל שלנו ואף מקשים ממנו קושיות.

אלא שבאשר אנו מתבוננים בהגדה, אנו רואים שלא כל קושיא רצויה. יש בהגדה ארבעה בנים שמקשים קושיות, ואנחנו מעלים על נס דווקא את קושיית הבן החכם. כדי להבין מה צורת הקושיא הרצויה, נתבונן כיצד כל בן מקשה את הקושיא שלו.

הבן הרשע שואל "מה העבודה הזאת לכם", אך הוא לא באמת מחפש תשובה על שאלתו. הוא רוצה שהשאלה תהיה יותר חזקה מהתשובה, ולכן אנו גם לא בדיוק עונים לו. אנו אומרים לו: "אם היה שם לא היה נגאל". הוא לא מסוגל להיסחף אחרי הקב"ה...

אמנם אנו לא מתעלמים מהבן הרשע, ומביאים אותו בהגדה, כי בסופו של דבר הבן הרשע נמצא בתוכנו. לפעמים אנחנו שואלים שאלות, ואנו מרגישים שהן מגיעות מהיצר הרע. לכן אנחנו שמים לב בליל הסדר לשאלת הבן הרשע, ומדגישים שאנו לא רוצים לשאול כמותו. אמנם, יחד עם זה שאנו לא אוהבים את שאלת הבן הרשע, אנו גם לא אוהבים את שאלת הבן שאינו יודע לשאול. כשם שאסור שהמצה תהיה חמץ, כך חובה שהמצה תהיה עשויה ממה שיכול לתפוח ולהחמיץ. הסיבה שאנו לא מערבים את השכל שלנו איננה מחוסר הבנה, אלא מתוך הבנה עמוקה כמה ה' גדול ואנחנו קטנים. בלילה הזה אנו דווקא רוצים להעמיק את ההבנה, ולכן אנו עוסקים בלהתמיה את התינוקות כדי שישאלו שאלות טובות.

אם כן, האם אנחנו מסתפקים בשאלת התם? גם לא. הבן התם לא יושב כמו בן חורין, הוא עדיין נמצא במרירות ולא מבין באמת שה' הוציא אותנו ממצרים וסוּחַף אותנו אחריו. הבן התם בכלל לא מבין מה קורה פה, ולכן גם את השאלה שלו אנו לא כל כך רוצים.

אנחנו אוהבים ומייקרים את השאלה של הבן החכם. הבן החכם מבין היטב שה' הוציא אותנו ממצרים, וסוּחַף אותנו אחריו, ולכן הוא מרגיש כמו מלך והוא יושב בהסבה כמו בן חורין. אך לבן החכם יש שכל ולכן מתעוררת לו קושיא: איך זה יתכן? איך זה יכול להיות שאני יושב כזה מנופח כמו בן חורין? הרי הקב"ה גדול ואני כזה קטן! לכן הבן החכם שואל: "מה העדות והחוקים והמשפטים אשר ציוה ה' אלקינו אתכם". הבן החכם רוצה לשמוע מה ה' רוצה, הוא רוצה שה' יגיד לו מה עליו לעשות. זו השאלה שאנו אוהבים...

שבת שלום ופסח כשר ושמח!

בית המדרש 'עוד יוסף חי'

